

Drept eller omkommet?

SPRÅKSPALTEN

ERLEND HEM

erlend.hem@medisin.uio.no

Erlend Hem er instituttssjef ved Legeforskningsinstituttet, professor ved Universitetet i Oslo og leder av Gruppe for norsk medisinsk fagspråk.

Misforståelser kan oppstå når ord får ny betydning.

I dagligtalen brukes ofte ordene *drepe* og *omkomme* feilaktig om hverandre (1). *Drepe* betyr død ved lemlestelse eller intendert handling, for eksempel å skyte for å drepe (1). Det blir enklere å huske hvis man tenker at substantivet er *drap*. *Omkomme*, derimot, betyr å dø som følge av en ulykke, for eksempel å omkomme under en klatretur eller ved en flystyrt. Dette skillet mellom drepe (å ta livet av) og omkomme (å dø ved ulykke) ser ut til å bli utvisket i moderne norsk (1). Likevel bør formuleringer som «å bli drept i en trafikkulykke» og «å bli drept da flyet styrtet» unngås – man bør heller bruke ordet omkomme (1).

Tabell 1

Ord som har fått ny eller utvidet betydning

	Tradisjonell ordbruk	Nyere ordbruk
drepe	Ta livet av	Bli drept: miste livet
omkomme	Dø ved ulykke e.l.	Miste livet
forulykket	Omkommet ved ulykke	Skadet ved ulykke
skutt	Bli drept av skudd	Bli såret av skudd
drukne	Omkomme ved kvelning i væske	Drukning har både dødelige og ikke-dødelige utfall
henrette	Avlive i samsvar med lov og dom	Avlivning uten lov og dom

Noen ganger står det i avisen at mennesker er «omkommet på sykehuset» (2). Også det er galt. Man bør skrive at vedkommende omkom i en ulykke – det var ikke på sykehuset de omkom (3).

Skyte, forulykke og drukne

Det finnes mange eksempler på at ord får ny eller utvidet betydning (tabell 1). Når man tidligere snakket om at noen var skutt, var det klart at vedkommende var drept. Nå til dags kan man ikke være sikker (4). Vi er antakelig påvirket av engelsk, der *he was shot* betyr at vedkommende ble truffet av et skudd, men uten å vite om han ble drept eller bare skadd (5). For å unngå forvirring føyer man ofte til en forklaring, slik som «skutt og såret» eller «skutt og drept».

Vi har en tilsvarende parallell i verbet *å forulykke* (5). Tidligere betydde det å omkomme ved en ulykke, men nå har også det fått en ny betydning, nemlig å komme til skade i en ulykke. Betydningen har dermed blitt uklar (5). Det er heller ikke helt uvanlig å se at «lastebilen forulykket». Tidligere var det bare mennesker som kunne forulykke, og da var de omkommet (5). Å finne en god løsning her er verre. Det beste er antakelig å ikke bruke ordet forulykke, fordi man risikerer å bli misforstått (6).

I ordboka står det at *å drukne* betyr «omkomme, dø ved kvelning i vann (eller annen væske)» (7). Det er antakelig slik de fleste vil oppfatte det. Men i medisinen kan *drukning* brukes om tre mulige utfall: døden, sykelighet eller uten følger (8). Ifølge *Store medisinske leksikon* ble betegnelsene «nærdrukning» og «nestendrukning» tidligere brukt om drukning med ikke-dødelige utfall, men Verdens helseorganisasjon har definert drukning som både med og uten dødelig utfall (8.9).

Henrette

Henrette, som egentlig betyr å iverksette dødsstraff, er et annet ord som også blir brukt på ny måte (10). Den som henretter, har lovmessig mandat til å iverksette dødsstraff (10). Men i våre dager kan man komme over formuleringer som «en regelrett henrettelse» med betydningen et spesielt brutalt eller blodig drap. Men et mord begått av private hevnmotiver er ingen henrettelse. Man bør heller ikke akseptere terroristers ordbruk om å «henrette gisler». I slike tilfeller bør man heller skrive *drepe* eller *myrde* (10).

REFERENCES

1. Riksmålsforbundet. Bruk av verbene å omkomme og å drepe. https://www.riksmalsforbundet.no/qa_faqs/bruk-av-verbene-omkomme-og-drepe/ Lest 20.12.2020.
2. Johansen EL, Elvevold E, Lohne J-L. To omkom – én savnet. VG 13.10.2017: 4. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/kA2j9/to-doeede-etter-baatulykke-i-telemark-en-fortsatt-savnet> Lest 24.2.2022.
3. Hegge PE. Språket vårt: Livsfarlig. Aftenposten 16.11.2017. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/R3jr8/spraaket-vaart-livsfarlig> Lest 24.2.2022.
4. Språkrådet. Skutt og drept. <https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/skutt-og-drept/> Lest 20.12.2020.
5. Hegge PE. Lamme lær og sukker biter: kunsten å skrive godt. Oslo: Kagge, 2010: 143–5.
6. Vesaas O, Vinje F-E. Språkrøret: Pauli ord om språkdjevler og kraftgloser. Oslo: Oslo: Scanbok, 1991: 112–4.
7. Det norske akademis ordbok. drukne. <https://naob.no/ordbok/drukne> Lest 20.12.2020.
8. Opdahl, H. Store medisinske leksikon. Drukning. <https://sml.snl.no/drukning> Lest 20.12.2020.
9. Språkrådet. Drukning. <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt-ord/drukning> Lest 20.12.2020.
10. Vinje F-E. Ut med språket: en situasjonsrapport. Oslo: Schibsted, 2005: 84–5.

Publisert: 23. mars 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0067

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2023. Lastet ned fra tidsskriftet.no 1. desember 2023.